

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Rvperti Abbatis Tvitiensis In Micheam Prophetam Commentariorvm Liber
Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

FRUPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN MICHEAM PROPHE TAM

COMMENTARIORVM LIBER PRIMVS.

M Verbum domini quod factum est ad Micheam prophetam ad ora-
stibites in diebus Joathan, Achaz, Ezechie, regu Juda, quod vidit
super Samariam & Hierusalem. Verbum domini quod descendere co-
suevit ad prophetas, descendit ad Micheam quoque, quod (ut iam dictum est) in-
terpretat humilitas, qui de Morasthi loco videlicet humili & uiculo no gran-

di ortus erat, quod nomen in nostra lingua haeredem sonat, unde etiam supra dictum est.
¶ Huius uerbi dñi, uerbi prophetici, summa intentio est, sicut & in cæteris prophetis decla-
mare ruinas imminentes Israelitico populo, quas de multitudine gentiu instaurari oportet
per aduentu Christi. Ruinae aut eiudẽ Israel duplices sunt, dũ & interius a gratia dei,
uel uita æterna cadunt, & exterius de terra, qua dñs dederat possidendã, captiui ducuntur
per manus hostiu. Vtraque hæc mala, ta iste, q̄ cæteri prophetae prænuñtantes ingemiscũt,
& in Christo uenturo, quẽ annunciant consolationẽ recipiunt. ¶ Libet ergo in primis pro-
phetiã hanc per partes suas distinguere, quia si rite animaduertimus, tertio repetita sunt in
hoc propheta ea quæ diximus, scilicet conuãstio siue deploratio cadentiũ Israelitarum,
quã tanq̄ naturales rami de bona radice producti, per infidelitatẽ fracti sunt, & cõsolatio de
aduentu Christi, per cuius gram de gẽtibus, tanq̄ de oleastro rami nõ naturales inserti sunt.
Primũ in exordio intentione ad audiendũ excitata, quod sic se habet. Audite omnes popu-
li, & attendat terra & plenitudo eius, Reie ctionẽ illius gentis, & causas reie ctionis sic inci-
pit: In scelere Jacob omne istud, & in peccatis domus Israel. Quod scelus Jacob? Nonne
Samaria? Et quæ excelsa Iuda? Nonne Hierusalem? Ita incipies & declamã usq; ad id: Vti-
nã essem uir non habens spiritũ, & mendaciũ potius loquerer, stillabo tibi uinũ & ebrieta-
tem, & erit super quẽ stillatur populus iste: continuo fidẽ patrũ super carnaliũ filiorũ amif-
sione consolatur in Christo, per quem damna illorũ de gentibus recuperãtur. Ait em̄. Cõ-
gregatione congregabo Jacob, totũ in unum cõducam, reliquias Israel partem ponã illum
quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularũ, tumultuabuntur a multitudine homi-
num. Ascendet em̄ pandens iter ante eos, diuidet & transiet portam, & egredientur per
eam, & transibit rex eorũ corã eis, & dominus in capite eorũ. Deinde secundo repetens
ac dicens. Audite principes Jacob, & duces domus Israel, nunquid non uestrũ est scire iu-
diciũ, qui odio habetis dominũ & diligitis malũ, & cetera usq; ad id, propter hoc causa ue-
stri, Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi acerus lapidũ erit, & mons templi in ex-
celsa syluarũ, continuo cõsolationẽ iam dictã in Christo repromittens dicit: Et erit in nõ-
uissimo dierũ præparatus mons domus domini in uertice montiũ, & sublimis erit super col-
les, & fluent ad eũ populi, & prophetabunt gentes multæ, & c. inter quæ locũ quoq; natiui-
tatis eiusdem Christi prænuñciat his uerbis: Et tu Bethleem Efrata, paruula es in milibus
Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel. Deinde tertio repetens ac dicẽs, au-
dite quæ dominus loquitur, surge contende iudicio aduersum montes, & audiãt colles uo-
cem tuam, & cetera usq; ad id, quia filius cõtumeliam facit patri, filia cõsurgit aduersus ma-
trem suã, nurus contra socrũ suã, inimici hominis domestici eius, quibus utiq; uerbis cõdẽ-
natio Iudaicæ siue Israeliticæ gentis propter incredulitatẽ declamatur protinus per ose-
iudẽ propheta, taliter electio gentiũ semetipsam in Christo cõsolatur. Ego autẽ ad do-
minũ aspiciam, & expectabo deũ saluatorem meum, & cetera usq; in hũc finem. Reuer-
tetur & miserebitur nostri. Deponet iniquitates nostras, & proijciet in profundũ maris om-
nia peccata nostra. Dabis ueritatẽ Jacob, misericordiam Abraham, quæ iurasti patribus
nostris a diebus antiquis. ¶ His animaduertis, tenebras, de quibus in psalmo scriptũ est: Te-
nebrosa aqua in nubibus aeris, id est, occulta scientia in prophetis, illuminatas esse arbitra-
mur, quia a candelabro isto, quod est Christus, illuminatur propheta, dum ruinas seminis
Abrahæ siue gentis Israeliticæ, quæ diuersis temporibus uarijsq; casibus acciderunt &

Ruinae Isra-
hel duplices.

Diuisio huius
prophetiæ in
partes suas.
Rom. ij

Infra. 2.

Infra. 3.

Infra. 4.

Infra. 5.

Infra. 6.

Infra. 7.

Psalm. 77

prædicit & deplorat, & restaurationem ex gentibus per Christū futuram prævidens spiritaliter exutat. Igitur uerbum domini scriptura hæc, id est prophetica est testificatio de aduētū Christi, qui est uerbum domini. Quod uidelicet uerbum factum est ad Micheam Morasthiten in diebus Ioathan, Achaz, Ezechia regum Iuda, eisdem nimirum temporibus, uel sub eisdem regibus sub quibus prophetauerunt, Osee, Esaias excepto uno quoque, sub quo iste nō prophetauit. Quod uidit sup Samariā & Hierlm, sed aut sup Iudam & Hierusalem, aut super Israhel, id est, super decem tribus quæ à diebus Hierosolymam scisse fuerant à domo Dauid, & à Iuda, cuius metropolis erat Hierusalem. Hic uerbum Micheas Morasthites scdm nomē suū humilis, et paruus de uiculo natus, heres uerbilium quod nō in urbe regia, neq; in aureo principū lectulo, sed in paruula Bethleem & in præsepio collocandū erat, de paupercola uirgine incarnatū, magnā de spiritu fortitudinis fortis auctoritatem, ut uideat & sententias detonet super utrumq; regnū, imō super utraq; unum regni siue gentis diuisionem, id est super Samariam & Hierusalem. Hoc ex subsequenti bus manifestum est. Exempli gratia. Cum dicit, Et ponam Samariam quasi aceruum lapidum, in agro cū plantatur uinea, &c. Item, Propter hoc causa uestri, Syon quasi ager arborum, & Hierusalem quasi aceruus lapidum erit. Nunc iam ordinem prophetici sermonis ingrediamur. Audite populi omnes, & attendat terra & plenitudo eius, & sit dominus deus uobis in testem, dominus de templo sancto suo, quia ecce dominus egredietur de loco sancto suo, & descendet & calcabit super excelsā terrę, & conuulset montes subter eum, & colles scindetur sicut cæra a facie ignis, sicut aque que decurrunt in præceps. Quid sibi uult tale exordium? Cur omnes populos excitat ad uidentiam? Cuius rei testem illis optat esse dominū deum? Quærimus & scire desideramus prophetæ sollicitudinem, pro qua re sollicitus sit, unde maxima cura sit illi. Iam profecto per sentiscere nos arbitramur, pro qua re angatur fidelis & pius, ac diuini nominis amator amemus. Nouit deniq; leuitatem populorū, ignorātiā dei habentium, & hoc ueretur ne hoc apud illos in opprobrium diuini nominis redundet, quod deum facturum esse præuidit gente Israhelica, in gente cum qua fœdus pepigerat, cuius deus erat, in qua notus fuerat. Hoc, inquam, ueretur, ne quando dicant gentes, ubi est deus eorum, aut certe ubi est fides delitas, siue potentia dei eorum? Huiusmodi sollicitudo ueraciter hominem deo fidelem comprobat, qualē & sanctū Moſen primū habuisse legimus, qui in omni domo eius delictis erat. Cum enim iratus dominus propter uitulum quem fecerant, diceret: Cerno quod populus iste dura ceruicis sit, dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos faciamq; te in gentem magnā, ille orans dominū deum suum, ne quæso, inquit dicant Aegyptij, callide eduxit eos ut interficeret in montibus, & deleret e terra, quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populū tui. Item & alibi, cum detraxissent terre, quam exploratores inspexerant, dicente domino: Feriam igitur eos pestilentia atq; cōsumam, ille ecce tra, ut audiant, inquit, Aegyptij, de quorum medio eduxisti populum istum, quod occideris tantam multitudinem quasi unum hominem, & dicant: non potuit introducere populum istum in terram pro qua iurauerat, iccirco occidit eos in solitudine. Iosue quoq; dum procerus coram arca domini cadens clamaret: Mi domine deus, quid dicam uidentis Israhelica hostibus suis terga uertentem, istud quoq; quasi maximū post cætera subiūxit: Etsi quid dicitis magno nomini tuo? Ita q; & istū hac sollicitudine taliter proclamare sentimus, ut quædam an reuocari iam sententia non potest, neq; placari ira domini, quin Israhel de terra suam egret, & in captiuitatem ducatur. Sciant saltem populū causas, & non blasphement nomen domini. Quia quod Israhel relinquitur, non mutabilitatis sed ueritatis dei est, non infidelitatis sed iudicij, non potentia sed iusticia, & cognoscant omnes, quia quamuis populus illum reliquerit, cui uel pro quo patribus iurauit nihilominus tamen fidelis dominus est in omnibus uerbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Maxime autem propter istos sollicitus erat, quæ gens & ante oēs inimica extitit Israhel, ab ipso exitu de terra Aegypti, & plus illi molesta fuit iam habitanti in terra promissionis. Et de ipsa gente Philistinij, acerbiores inimicerant Gethæi, ppter Goliath, ceterosq; filios Arapha siue Orpha quæ 2. Reg. 21 ciderāt in manu Dauid, & seruoꝝ eius, sicut in libro Regū legimus. Propterea postmodum

Super Samariam & Hierusalem.

Quæ est sollicitudo huius prophetæ.

Exo. 32.

Num. 14.

Iosue. 7.

Pia sollicitudo pro nomine domini.

Psal. 144.

1. Reg. 17.

2. Reg. 21.

IN MICHEAM PROPHE: CAP. I Fo. CXXIX.

Aleat. In Geth nolite nuciare, lachrymis ne ploreis, subauditur quia sine dubio non condolebunt, sed insultabunt uobis & subfannabunt nomen dñi. ¶ Igitur, inquit, audite populi oēs & attendat terra & plenitudo eius, uidelicet, ut sciatis iudiciū dñi, propter quas causas in hostem sit conuersus illis, super quos inuocatum nomē eius fuit, quorū patres in amicitiam recepit, quibus & iurauit dare terrā, de qua nunc filios eorū migrare facit. Malorū istorū causas audite, & sit dñs deus uobis in testem, uidelicet pro semetipso testificās, & semetipsum defendens, quod non ex parte sui, sed ex parte populi irritū factū sit pactū qđ cum eis pepigit. Si quidē malū hoc anteq̄ super eos induceret, ipse per prophetas suos non prādicaret causas sue prāscriberet, nō mirū ō populi, quod uideretur uobis deus reprehensibilis, nec enim esset unde apud uos iudiciū uel iustitia eius adeo posset defendi: Cūq; aliqui uobis diceretur eueritimi ad hūc uiuum & uerū deum, qui deus scribitur Hebræorū, & de quo Psalmus loquitur: Notus in Iudæa deus, in Irahel magnū nomē eius, forte esset uobis suspectus tāq; deus nō fidelis, qui nō fuerit cognitus, & nūc absconderet faciē suā, fieretq; incognitus, relinquendo illos quos aliqui suscepit, sine causa & fortuita mutabilitate animi, & iccirco non apponeretis cor ad illū neq; uosmetipsos crederetis illi. Sit ergo uobis in testē ipse dñs deus dñs de templo sancto suo, scilicet, de habitaculo pectorū fidelium prophetarū suorum, qui templū eius sunt, quos per fidem inhabitat, & per os nostrū pro semetipso loquatur, & de semetipso testificetur quod nō sit suarū uoluntatis, qđ Hierusalem relinquit, quodq; illā nō relinqueret, nisi ab illo prior ipse relictus fuisset, & dicat ipse qđ contra se populus fecerit, quō recesserit, quō reuocantē audire contēpserit, ut necessario facere debuerit ipse deus id qđ protinus sequitur. Quid est illud: ga ecce dñs egredietur de loco suo, & descēdet, & calcabit super excelsa terrarū, & cōsumētur montes subter eū, & colles scindentur sicut cæra à facie ignis, sicut aquarū decurrūt in præceps. Sensus iste est: Quia ecce dñs recedet, & omne auxiliū suū auferet à populo quōdam suo, ubi uel in q̄ ita notus erat, sicut quilibet in loco suo, inde egredietur, & palam fiet ex ipso malorū euentu ac ppetuæ captiuitatis, qđ de illo tali loco suo ueraciter egressus sit & recesserit. ¶ Quod autē dicitur, & descendet, sic accipiendū est, ut illud clamor Sodomorū, & Gomorrhæ multus est, & peccatū eorū aggrauatū est nimis, descendā & uidebo utrū clamorē qui uenit ad me opere cōpleuerint, an nō est ita, ut scia. Descēdet itaq; subauditur, nō bono illoꝝ, sed sicut descēdit uisitare siue ulciscere peccata Sodomorū, qm̄ & isti testate alio ppheta peccatū suū sicut Sodoma p̄dicauerūt neq; absconderūt, & calcabit sup excelsa terre, ppter hoc ipsum qđ excelsi sunt, i. qđ superbiendo peccāt, & peccādo superbiūt, & qđ ualde dānabile est, æstimatione sua extollūtur, cū conditione terra sint. Quid em̄ superbit terra & cinis? Calcabit ergo & conculcabit eos propter superbiam ipsorū, & cōsumentur montes, id est ipsi peccatores superbi apud semetipsos alti, quorū superbia primū in eo manifestum fuit, quod Hieroboam sibi præponentes, contempserunt humilem Dauid dicendo. Quæ nobis pars in Dauid, uel quæ hæreditas in filio Isai? Isti mōtes, id est summi principes, & colles, id est mediocres cōsumentur & scindentur sicut cæra à facie ignis subter eū cuius ira nō potest portari & sicut aquarū decurrunt in præceps, sursum non reuertūtur, sic ipsi per captiuitatem in Assyrios semel delapsi non reuocabūtur. Et em̄ Iudæa transmigratio in Babylonios ad tēpus qdem reuocanda, sed postmodum sub Romanis omnino erat dispergenda, decem autē tribuū captiuitatis in Assyrios facta, nūq̄ erat uel est reducēda. Cum taliter de loco suo dominus deus egressus fuerit, nolite existimare ō populi qđ mutabilitate usus sit, uel qđ in eo culpa sit. Sed quid? In scelere Jacob omne istud, & in peccatis domus Irahel. ¶ Omnis culpa ex Jacob est, omnis causa ex Irahel ē. Iacob p̄ omne scelus p̄uaticatus est, Irahel p̄ multa p̄cā foedus dñi trāsgressus est, Deus autē fidelis, ait Moyses, & absq; ulla iniquitate iustus & rectus ut Psalmista dicit. Quoniam rectus dominus deus noster & non est iniquitas in eo. ¶ Quod scelus Jacob? nōne Samaria? Quæ excelsa Iudæ? nōne Hierusalem? ¶ Ac si dicat: Nō indiget ostēsiōne scelus Iacob, i. decē tribuū, ga uidelicet notū & publicū est. Ipsa Samaria scelus est, ga in omni regno cuius Samaria metropolis ē, uitali aurei publice p̄ deo colūtur, & Baal cæteraq; portēta deorū, & ibi ppheta dñi interfecti sunt, quorū plurimos Iezabel interfecit, Similiter Hierusalē metropolis Iudæ, & templū illud quōdā

Deus Iudæia in hoste conuersus.

Psalm. 77.

Prophete sic templum domini.

Gene. 18.

Esa. 3.

3. Reg. 12.

Deut. 32. Psalm. 97.

COMMENTA RVPER ABBA LIB I

2. Para. 27.

Samaria qua
si aceruus las
pidu in uinea

Pfal. 79
Iohan. 17

Osee. 2.

Vsq ad mers
cedē meretri.
Prouer. 6

3. Reg. 16

Veſe mers
trix Samaria

dñi, quoddā excelsum idolū factū est, maxime ex quo Otholia filia Iezabel regnavit illi
idolatriæ fluxū illuc introduxit uel auxit. Et ponā Samariā quasi aceruū lapidū
agro cū plantatur uinea, et detrahā in uallē lapides eius, et fundamenta eius reu
labo, et omnia sculptilia eius concident, et oēs mercedes eius comburentur igni
omnia idola eius ponā in perditionem, qz de mercedibus meretricis congregat
sunt, et vsqz ad mercedē meretricis reuertētur. Per cōiunctionē, et ponā Samariā
paulo añ scriptis cōtinuat ubi dixerat, Et ualles scindētur sicut cæra à facie ignis, sicut acer
q̄ decurrūt in præceps. Cōgrua ualde assimilatio est, Samariā poni quasi aceruū lapidū in
agro, cū plantat uinea, q̄ uidelicet congestio lapidū, nimis est infirma structura, eo qz sine co
mēto sit, et lapis lapidi nō hæreat. Samaria nāqz semp̄ dissensioes habuit, maxime in regibz
suis, toties demutatis, alijs p̄cussis, et succedētibus, imō irruētibus alijs, atqz ita factū est, ut
qz ad diē extremā captiuitatis nūq̄ sibi cohererēt, aduersus semetipsos scissi, q̄ semetiplos
derāt, tā à deo, q̄ à domo David. Porro illa q̄ dī uinea, tūc plātabat, uidelicet tot palmites
quot fuerūt electi hoies gentis illius, ex quo de Aegypto translata, et eieciis gentibus p̄
rata est, erantqz palmites eius q̄ dicit: ego sum uitis, uidelicet habētes fidē eius adhuc firmā
sicut et nos credēdo, quia uenit, et manēdo in eo palmites sumus eiusdē uitis. Tanti Sam
ria, tantūqz omnis multitudo carnis Israeliticæ scissa, et non permanēs in ea fide uel pro
missione, quodāmodo differebat iam dicta electiōne, quantū differt lapidū aceruus à uinea
quæ plantatur, qui uidelicet aceruus nō est uinea, quāuis propter plantatā uinea cōgrega
tur. Conueniens ergo similitudo est, cū dicit: Et ponā Samariā quasi aceruū lapidū in agro,
cū plantatur uinea, subiungens, et detrahā in uallē lapides eius, et fundamenta eius reuela
bo, quod idē est ac si dicat: Tradā decē tribus in captiuitatē, et captiuitatis eiusdē causas ma
nifestabo, Quod deinceps subiungit, Et oia sculptilia eius cōcident, et oēs mercedes eius
burētur igni, et oia idola eius ponā in perditionē, ad eandē fundamentorū eius pertinet reu
lationē, quia uidelicet sculptilia siue idola penes se habuisse tale est, ac si domū uiciorū con
stat innixam fuisse fundamentis, et secirco stare nō potuisse. Quia de mercedibus, ait: Me
reticis congregata sunt, et usqz ad mercedē meretricis reuertētur. Et est sensus. Quia Sam
ria tanq̄ meretrix, quæ de turpi mercimonio corporis sui plurima cōgerit, ita aurū et argen
tū sibi congregauit, testante dño, cū in alio propheta dicit, Quia fornicata est mater eorum
confusa est, quæ cōcepit eos, quia dixit, Vadā post amatores meos, qui dant panes milui et
aquas meas, lanam meā et linum meū, oleum meū et potum meū, et nesciuit, quia ego de
di ei frumentū, et uinum et oleum et argentū multiplicauit ei, et aurum, quæ fecerunt Ba
al, et cætera, quæ ita concludit, De quibus dixit, Mercedes hæ meæ sunt, quas dederunt
hi amatores mei, Quamuis ergo dominus ipse aurū et argentum multiplicauerit illi, de quo
bus sibi idola fabricata est, tamen quoniam hoc illa nesciuit, magisqz amatoribus suis reque
tauit, et eorum mercedes esse dixit, recte nunc dicit, quia de mercedibus meretricis cōgre
gata sunt, statimqz subiungit, et usqz ad mercedē meretricis reuertētur, Vsqz ad mercedē
meretricis, idē est ac si dicat, usqz ad nihilum, quia merces meretricis pro nihilo æstimatur,
testante scriptura quæ dicit, quia precium scorti uix unius panis est, Et falso quidē illa, mer
cedes amatorum suorum esse dixit, ea quæ deus dederat illi, sed reuera meretrix fuit, quia
cut historia libri Regū testatur, metropolis eadem scilicet Samaria quasi per fornicationē
nata, id est, condita fuerat, et statim ut condita fuit, prostituta est Baal, Siquidē ita scriptum
est, Emitqz Amri montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti, et ædificauit eam, et
uocauit nomen ciuitatis quam extruxerat nomine Somer domini montis Samariæ, Quod
post sex annos mortuo, rursus scriptum est, Et regnauit Achab filius Amri super Israel
Samaria uiginti et duobus annis, Et fecit Achab filius Amri malum in cōspectu domini
super omnes qui fuerunt ante eum, nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Hieroboam filii
Naboth, in super duxit uxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sydoniorū, Et abiit et leru
uit Baal, et adorauit eū, et posuit aram in templo Baal, quod ædificauerat in Samaria, et
rauit lucum, ¶ Profecitō em̄ et anima conditoris Amri meretrix fuit, ut cæterorū regū
fornicantium cum uitulis aureis, et Iezabel meretrix dæmonum fuit, cū qua et anima uiti
eius Achab, et uniuersa nouē ciuitatis plebs statim cœpit meretricari cum Baal, Vere ergo
Samaria

Samaritā meretrīx. Hæc omnia sic uaticinatur propheta, ut doleat uerū esse, & imperfectū remanere non posse quod loquitur. Vnde & protinus sequitur. **L** Super hoc plangam, & ululabo, uadam spoliatus & nudus, faciam planctum uelut draconum, & luctum quasi strutionum, quia desperata est plaga eius, quia uenit usq; ad Iudam, & tetigit portam populi mei usq; ad Hierusalem. Hoc, sicut litera sonat, recte intelligitur, quod uidelicet plangēs & ululans propter instantem populi sui captiuitatem, uestimentis quoq; spoliatus & nudus inceserit, internum animi dolorem, habitu quoq; corporis indicans, siue captiuandorum miseriam, quod ad Esaiam quoq; fecisse legimus ex præcepto domini, dicentis: Vade & solue saccum de lumbis tuis, & calciamentū tuum tolle de pedibus tuis, ac deinceps, sicut ambulauit seruus meus Esaias, nudus & discalciatus, trium annorum signum & portentum erit super Aegyptum, & super Aethiopiā, sic minabit rex Assyriorum captiuitatem Aegypti, & transmigrationem Aethiopiæ. ¶ Quod deinde subiungit, faciam planctum uelut draconū, & luctum quasi strutionum, ualde dolēter pronunciat, quod luctus & planctus suus pro populo illo nequaquā sit profuturus siue exaudiendus. Quis enim draconibus terribili sibilo personantibus, quando uincuntur, aliqua miseratione cōpatitur? Quis strutionibus oua sua in puluere derelinquentibus misereatur, cū ipse sibimet, uel naturæ suæ nō misereatur? Quod autē populus ille dignus fuerit huiusmodi similitudine, alie quoq; scripturæ testatur. Nam Hieremias in lamētationibus, Filia (inquit) populi mei crudelis quasi strutio in deserto. Et Iohānes Baptista: Genimina uiperarū, quis ostendit uobis fugere a uentura ira? Igitur faciā planctū uelut draconū, & luctū quasi strutionū, id est, planctū nulla cōmiseratione dignū, & luctū nulla consolatione deliniendum. Nam & si dolent dracones, nō pium habent gemitū qui compassionē prouocet, sed iræ ardentis tumultum, quē cauere oportet. Similiter & si merent strutiones, crudelitas innata permanet, nec ad naturalē curam siue diligentia posteritatis inanis stultitia fleāi potest. ¶ Quare hoc dicitis: Quia desperata est (ait) plaga eius, quia uenit usq; ad Iudā, tetigit portam populi mei usq; ad Hierusalē. Idcirco sic loquor, quia spes misericordiæ a domino, siue soluendæ captiuitatis decē tribuū nulla est, dicente ipso per aliū prophetā. Quia nō addā ultra misereri domui Israel. Usq; ad Iudā uenit & tetigit portā populi mei usq; ad Hierusalē, quod factum esse, & Regū & Esaiæ libri testantur. Assyrius quippe uastata Samaria, uenit etiā in Hierusalē, eo tēpore quo Rapsaces missus est insultans. Et tunc quidē non desperata fuit plaga Iudæ, siue Hierusalē, sicut plaga Israel, siue Samariæ: Nam egressus angelus domini, percussit in castris Sennacherib, centū octogintaquinque milia, sed postmodum a Chaldæis & Hierusalē subuersa, & populus eius in Babylonē ductus est. Amplius autē posterius in manibus Romanorū plaga eiusdē Hierusalē desperata est, & magis plagati sunt Iudæi, ducti in omnes gentes captiui, quoniā decē tribus tunc Assyrius abduxit. Sequitur. **L** In Beth nolite nunciare, lachrymis ne ploretis. In domo pulueris puluere uos conspergite. Ac si dicat, Hoc ad cumulum miseriarū uobis accidit, quod patietibus nullus cōpatitur, cū offenso deo, cūctis quoq; gentibus sitis odiosi. Propterea dixit: Faciā planctū quasi draconū, quia sicuti quādo dracones siue ab elephātis siue ab hominibus uincuntur, & ob hoc ingēti sibilo psonant, nullus hominū accurrit ad hoc, ut de nece illorū doleat. Habet etenim dracones & hoies naturales inter se inimicitias. Ita dū uos ab hostibus capiemini, nulla ex uicinis gētibus erit quæ cōdoleat, nulla quin de malis uestris gaudeat. Amplius autē gaudebit Geth Palestine urbs, unde fuit Goliath & fratres eius, qui ceciderūt in manu Dauid et seruorum eius, et idcirco plus cæteris in miseria uestra gaudeō semetipsam cōsolabitur. Nolite ergo nunciare in Geth, imō optate, quod impossibile est, ne audiat illa uestras clades, neq; lachrymis ploretis, quia uester fletus gaudii et risus eius erit. Dissimulate fletū, nec in singultus dolor erūpat, ne aduersarij gratulētur. Nolite foras exire, sed in domo pulueris puluere uos aspergite. In domo ruente, cinere ruinas uosmet asperfos tantū uos ipsi cōspicite. Hæc quidē tanquā cōsulendo dicit, uerūtāme uerba hæc nō rationis sunt, sed doloris, qui sæpe rationē nō admittit. Nam quantūcūq; dissimulent, lachrymasq; teneant captiui, impossibile est ut calamitas eorū aduersarijs maxime uicinis, ut erāt Phylīstīm, ignota sit. Nec moratur iudex, scilicet diuinitas, certā de peccatore et ore prophetæ dare sententiā, quæ hoc modo denotat

Esa. 20

Thren. 4
Luca. 3

Osee. 1

4. Reg. 18.
Esa. 36.

4. Reg. 19.

2. Reg. 21

Habitatio
pulchra,
Samaría.

Transite vobis habitatio pulchra, confusa ignominia. Habitatio pulchra, Samaría appellat, quippe que in pulcherrimo atq; uberrimo Iudææ loco sita est. Dixit ergo ad eam: O tu que habitas in regione uberrima, que confusa est ignominia, transi, & in captiuitate decere, iudiciu portas ignominie tue, cofestimq; ad nos conuertitur & dicit: Non est egressa que habitat in exitu. Quod utru de eade habitatioe pulchra, i. de Samaría, an certe de Hierlm dicat, de qua uersu sequenti manifeste loquitur, incertu est. Sed si de Samaría sit, sensus est: Non est egressa que habitat in exitu, i. in ipsis Assyriae captiuitatis foribus sita est. statim ut mota fuerit de finibus suis, hostilem terram ingreditur. Veru quatuorq; uicina sita non satis liquet, quo ipsa que transire iubetur, & transit congrue dicatur, que non egressa sit. Si autem de Hierlm hoc dictu placet intelligi, sensus iste est. Vos transite iam habitatores habitatioe pulchrae, scilicet Samaría, Hierlm aut hac uice non egreditur, que tamen habitat in exitu, i. cuius egressio siue transmigratio iam quide paratur, sed paululu differtur, uidelicet Ezechia, summoque

4. Reg. 19.
Esa. 37.

gressio siue transmigratio iam quide paratur, sed paululu differtur, uidelicet Ezechia, summoque litudine alicuius egressuri, iamque in ostio stans, cuius egressio certa quide est, sed retardat aliquibus ex causis. Claru hoc est respicieti, que tunc quide Hierlm liberata est de manu Assyrioru, que decem tribus captiuauerat, sed postmodu Chaldaeis tradita, & in Babylonem ducta est. De qua uidelicet Hierlm protinus sequitur. **P**lancru uicina domus accipiet a uobis que stetit sibi met, que infirmata est in bonu, que habitat in amaritudinibus, que dicit malu a dno in porta Hierlm, tumultus quadrigæ stuporis habitans Lachis. Na illa, que interim stetit sibi met Hierlm est, que (ut iam diximus) tunc egressa non est, domus autem uicina, imò cognata eius Israel erat, i. decem tribus, cuius plancrum accepit a uobis habitatio pulchra, cui dictu est. **T**ransite uobis, i. abite captiui. Accipit (in quo) plancru, et ad futurum instrumentu ut infirmaret, i. coram deo humiliaret, & iccirco stetit, quia infirmata est in bonu, que habitat in amaritudinibus. Quia infirmitate bono ipsius habitata, & has amaritudines eius scriptura libri Regu, siue Esaie prophetae manifeste testatur. Cu enim translatis decem tribus, Sennacherib rex Assyrioru ascendisset super oes ciuitates Iuda munitas, & cepisset eas, misissetque Rapsacen de Lachis in Hierlm ad blasphemadu deu uiuentu, & exprobrandu eius in uocibus. Audiens Ezechias per nuncios ingreditus ad se scissis uestibus, scidit & ipsi uestimenta sua, & obuolutus est sacco, & intrauit in domu dñi. Et misit Eliachim, quatuor sup domu, & Sobna scriba, & seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Esaia filiu Amos propheta, & dixerunt ad eu: Hanc dicit Ezechias. Dies tribulatiois & correptiois & blasphemie dies hanc: quia uenerunt filij usque ad partu, & uirtus non est parturienti, &c. Taliter infirmata est, & adeo habitat in amaritudinibus, ut assimilaretur parienti uirtute in partu non habenti, pro eo, quia descendit malu a dno in porta ipsius Hierusalem. Et tumultus quadrigæ stuporis habitans Lachis, quæ ciuitas erat in tribu Iuda, quæ & ceperat Sennacherib, unumque seruos suos misit ad Ezechiam, cuius quadrigæ tam multæ erant, ut recte dicantur: quadrigæ stuporis. Malu illud a dno descendisse dicit: quia uidelicet non uenisset Sennacherib, nisi iudicio uel permissione domini. Quod ipse quoque scire gestiens, eademque scientia nimiu abutens, non paru de suo mendaciter adiecit: Dixit enim: Nunquid sine domini uoluntate ascendit ad locu istu, ut demoliret eu. Dñs dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam. Deo descendisse aut illud malu in porta Hierusalem congrue dicit, quia nunciu Sennacherib per quæ talia mandauerat, uenientes Hierusalem steterunt iuxta aquæ ductum, piscinae superioris que est in uia agri fullonis, uocaueruntque regem. Egressus est autem ad eos Eliachim filius Ezechia prepositus domus, & Sobnas scriba, & Ioax filius Asaph a comentarijs. Sed non est egressa (inquit hic propheta) quæ habitat in exitu, subauditur, quamuis clamaret. **R**ed benedictione, et egredimini ad me, &c. Habitat quide in exitu (ut iam dictu est) quia uicina erat Babylonia captiuitas, sed tunc egressa non est, nec ipse ingredi permissus est, dicente dno per Ezechiam: Non ingreditur urbe hanc, nec mittet in eam sagitta, nec occupabit eam clypeus, non circumdabit eam munitio, &c. Sequitur **P**incipiu peccati est filie Syon, que inuenta sunt in terra lera Israel. Propterea dabit emissarios super hereditatem Berib, domum inuocantem daci in deceptionem regibus Israel. Adhuc heredem adducam tibi, que habitabit in terra

Hierlm infirmata in bonu.
4. Reg. 18.
Esa. 36

Lachis,

Vbi supra

Vbi supra

tas in Maresa, usq; Adollam veniet gloria Ifrahel. Nomina hæc sunt ciuitatū in tribu Iuda: Lachis, Maresa, & Adolla. Porrò, Geth Palestina (ut iā dictū est) urbis uocabulum est. Veruntamen totus hic locus obscurus est, propterea, quia nihil rerū gestarū ex eis scriptura refert in illo aduentu Assyriorū, nisi quod cū cæteris urbibus cōmune est, quia ascendit rex Assyriorū ad uniuersas ciuitates Iuda munitas, & cœpit eas, excepto q̄ de Lachis Rafacen misisse legitur in Hierusalē ad regē Ezechia, cū manu graui. Itaq; quia nihil suffragatur de scripturis, q̄ locum hunc splendidiorem reddere possit, nihil est amplius q̄ lector exigere possit, q̄ ipsa beati Hieronymi dicta dubie pertractantis, & quasi nauicula, ut fatetur ipse, inter saxa, & acutissimos scopulos pro posse regentis. Veniet igit̄ (inquit) d̄ Lachis urbs idolis dedita, & ad te quadriga & equites Assyriorum, quia & in te inuenta sunt scelera Ifrahel, & tu fuisti principiu Idololatriæ in Iuda. Per te em̄ quasi per portā impietas decem tribuū migravit Hierusalem. Non solū aut̄ per Lachis tumultus ueniet quadriga, sed & super Geth metropolim Palestinæ (de qua supra dixerā) in Geth nolite annūciare. Mittet em̄ Assyrios latrūculos suos, quos uocat emissarios, & possidebit domū idololatrię urbēq; mēdaci, quæ in supplantationem fuit regibus Ifrahel. Quod aut̄ sequitur: Adhuc hæredē adducā tibi, quæ habitas in Maresa, pulchre alludit ad nomē. Quia em̄ Maresa hæreditas dicitur, aduentū in eā hostiū pro hæredibus appellauit, & usq; Adollā urbē Iudę ueniet Maresa, id est, hæreditas, quæ gloriosa est in urbibus Ifrahel, ut ubi dicitur, gloria genitiuus casus sit numeri singularis huius gloriæ, & nō nt̄s pluralis hæ gloriæ. Vel certe ita intelligamus: Captiuitas Ifrahel quæ euenit Lachis, & Geth, & Maresa, usq; Adollā q̄q; ueniet, expressusq; legendū est gloria Ifrahel, ut per antiphrasin ignominia uel ualitas ferriatur. Nunc idē qd paulo ante dixerat, transite uobis, habitatio pulchra cōfusa ignominia, uerbis alijs rursus edicit. **De caluare & tondere sup filios delictiarū tuarū, dilata caluitiū tuū sicut aquila, qm̄ captiui ducti sunt ex te.** Et illic transite cū dicit, hoc est sine dubio transibitis, & hic, decaluare et tondere, & dilata caluitiū tuū, idē est ac si dicat: Decaluaberis & tondeberis, & caluitiū tuū dilatabis. Verūtāmē cū dicit: sicut aquila breuiter alios pro alijs filijs restituedos significat, ut uel ipse propheta, uel quilibet alius spūaliter intelligens, in ipsa, pro qua dolere poterat decaluatiōe & tonsione Ifrahelis cōsolatiōe nō careat. Quomō em̄ uel ad qd decaluatur, siue caluitiū dilatat aquila: Nimirū certo tēpore cū senū erit, ueteres pennas amittit, & remanet implumis, sed nouis renascentibus, ipsa iuuenescit. Vnde & Psalmista, Renouabitur (ait) sicut aquila iuuentus tua. Ergo spūs illud prophetiæ eius mystice inuit, qd̄ pro filijs delictiarū, id est, pro filijs carnalis Ifrahel, q̄ et à fide exciderūt & de terra sua captiui mox traducendi erāt, aliq̄ nō filij carnis, sed filij promissionis, & fidei subrogādi foret, atq; ita rursus iuuenescēs Ifrahel tanq̄ aquila renouata, plumis ac pennis floridis ornata in cœlū uolaret, qd̄ nūc fit, & usq; in finē seculi fieri nō desinit, renascētibus ex oibus gētibus fidelibus, tanq̄ nouis plumis, & carnalibus filijs tanq̄ ueteribus plumis in oēs gētes ppetua captiuitate dispersis. Sequitur: **Te qui cogitatis inutile, & operamini malū in cubilibus uestris. In luce matutina faciunt illud, quoniā contra dñm est manus eorū. Et concupierūt agros & uolenter tulerūt, domosq; rapuerūt, & calūntabantur uirū & domū eius, uirū & hereditarē eius.** Iccirco hæc dicit dñs: **Ecce ego cogito super familiā istā malū, vnde non aufereris colla uestra, & non ambulabitis superbi quoniā tēpus pessimū est.** Hactenus dixerat, q̄ propter scelus Iacob, & ppter peccā domus Ifrahel tradēda esset Samaria, malūq; descēsurū à dño in portā Hierlm̄, & oēs populos terrāq; & plenitudinē eius scire optauerat iustitiā dñi, sic in populū quondā suum uindicantis, sed non dixerit modū sceleris siue peccatorū, id est, utrū taliter peccassent, ut irā tantam merito sustinere deberent. Vt ergo amplius iustitia dei manifestetur, & ipsi esse inexcusabiles cognoscantur: Væ (inquit) qui cogitatis inutile, et operamini malū in cubilibus uestris, statimq; ad auditores conuersus, in luce ait matutina faciunt illud, quoniā contra dominū est manus eorū, et c̄. Modum peccati illorū in eo maxime exprimit quod ait: In luce matutina faciunt illud, quoniā cōtra dominum est manus eorū. Quid em̄ est in luce matutina, nisi ac si dicat: nō in ignorantia? Et quid est, quoniā contra dominū manus eorum, nisi ac si dicat: non ex infirmitate, sed ex superbia, uel (sicut Psalmista dicit) quasi ex adipe

Calucium aquila.

Psalm. 102

CAP. II.

prodij

COMMENTA R VPER ABBA LIB I

- Pfal. 72** prodijt iniquitas eorū. Hic nāq; modus peccati est deterrimus, cū quis nō per ignorantiam, nō per infirmitatē, sed scienter per superbā peccare cogno scitur. Deniq; si per ignorantiam quis peccat, si per infirmitatē delinquit, adhuc uenia proxima est illi. Vnde Psalmita firmiter tenēs anchorā spei: Delicta (inquit) iuuetutis meę, & ignorātiā meā ne memineris. Iuuetutē p infirmitate posuit, qā vcz iuuentus ipsa magna carnis ifirmitas est. Perō peccatoria perbus dñm exacerbāt, & dñs (sicut ait idē) secundū multitudinē irę suę nō quæret, id est, pereuntem nō requirēt, ueniam illi non offert, quia multū iratus est. Vā igitur tibi o Hieroboam, de cuius peccatis nunc maxime agitur, ubi pmissum est, in scelere iacob omne ius & in peccatis domus israhel. Tu enim peccare fecisti israhel, & iccirco tu solus sufficiens (exempli gratia) uenias ad mediū pro omnibus, quibusue minatur, quia cogitant inutile, & operantur malū in cubilibus suis, in luce matutina, id est, scienter uel cū cōsilio & quasi sapienter faciunt illud, quoniā cōtra dñm est manus eorū. De te nāq; sic manifeste scriptura testatur. Dixitq; Hieroboā in corde suo: Nunc reuertet regnū ad domū David, si alio modo rit populus iste ut faciat sacrificia in domo dñi in Hierusalē, & cōuertetur cor populi huius ad dñm suū Roboam regē iuda, interficiētq; me & reuertetur ad eū. Et ex cogitato cōsilio fecit duos uitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Hierusalē. Ecce dii tui israhel qui eduxerūt te de terra Aegypti. Hoc inutile cogitasti: inutile (inquā) qā nō profuit tibi imō pernōxiū, qā plurimum nocuit tibi. Nisi em istud cogitasses, melius & diutius regnare potuisses, qā sic per prophetā dixerat dñs ad te. Si igitur audieris omnia q̄ præcepero tibi, & ambulaueris in uis meis, & ero tecū, & ædificabo tibi domū fidelē, quā ædificauit David, & tradā tibi israhel. Quia uero cogitasti hoc, nō solū cogitando, & faciendo, nō cōfirmasti regnū tibi, uerū etiā nimis infelicitate te & thronū tuū turbasti, secundū uerba eiusdē domus israhel, & percutiam de Hieroboam mingentē ad parietē, & clausum & nouissimū in hierusalē, & mundabo reliquias domus Hieroboam, sicut mundari solet fimus usq; ad purā. Qui mortui fuerint de Hieroboā in ciuitate, comedent eos canes, qui aut mortui fuerint in agro uorabunt eos aues cœli, quia dñs locutus est. Ergo nimis inutile fuit qd cogitasti, & iccirco omniū illorū exemplū merito fieri debuisti, qui similiter inutile cogitant & operantur malū in cubilibus suis. Qui nā sunt illi? Nimirum omnes qui eiusmodi sunt, ut non ab aliquo inducantur, sed proprio de corde malū confingunt, & adinueniunt de semetipsis, utpote maliciofi, quod te fecisse scriptura manifeste redarguit dū dicit: Dixitq; Hieroboam in corde suo, & cetera. Vnde & alius propheta cū de uitulo tuo loqueretur: Ex israhel (inquit) ipse est, artifex fecit illū. Tu es ille artifex notissimus inter oēs artifices, qui malum operatur uel operati sunt in cubilibus suis, id est, adinuenērūt de cordibus suis, q in luce matutina, id est, cū deliberatione nō ignorāter, sed scienter (ut iam dictū est) faciunt illud, quod ex eo manifeste probatur, quoniā cōtra dominū est manus eorū, id est, quoniam peccatū suū, dū redarguuntur, fortiter defendunt quod fecisti tu, qui redargutus per prophetam extēdit manū tuā cōtra dominū, sicut scriptū est. Cūq; audisset rex sermonem hominis dei, quem inelatumauerat cōtra altare in Bethel, extēdit manū suā de altari dicens: Apprehēte eum, & exaruit manus eius, quam extēderat cōtra eum, nec ualuit retrahere eam ad se. Huiusmodi ut cōtra dominū, ita & cōtra fratres & proximos, quibus præualēt impie fortes, & fortiter impij sunt. Vnde & protinus subiungit. Et cōcupierunt agros, & uolenter tulerunt agros quosq; rapuerunt, & calumniabātūr uirum & domum eius, uirū & hæreditatē eius. Tabernaculo quoq; quod uæ illis sit, unus pro exemplo satis est, uidelicet Achab rex israhel, qui cōcupuit uineā Naboth, & quia noluit eam dare, calumniatus est cū uxore sua uirū eandē & hæreditatem eius. Calumnia fuit eiusmodi: Sumite (inquit) duos uiros filios Belial cōtra eum, ut moriatur, et ita factū est. Talia fuerunt scelera iacob, et talia peccata domus israhel, cuius ter reges isti duo Hieroboā et Achab, cum uxore sua Iezabel notissimi in sceleribus suis, quorū à peccatis neq; reges neq; populares recesserūt, imō usq; adeo tandem in peccatis progressi sunt, ut cōtra ipsum dñm Christū cogitarēt inutile, et operarentur malum, ita ut calumniarentur et hæreditatem eius, dicentes cum uidissent eum: Hic est hæres occidit

Vā tibi Hieroboam.

3. Reg. 12

3. Reg. 11

3. Reg. 14

Maliciofi.

Osee. 8

3. Reg. 13

Violentia regum israhel contra proximos suos.

3. Reg. 21

Matth. 23.

Occidamus eum, & nostra erit hereditas. Væ igitur illis. Nam iccirco hæc dicit dominus.
 Ecce cogito super familiam istam malum, unde non auferetis colla uestra, & non ambula-
 bitis superbi, quoniã tempus pessimũ est. Videmus ita factũ, quia uidelicet decẽ tribus iu-
 gũ Assyriæ potestatis subierunt, de quo auferre colla sua, nec potuerũt nec possunt, tribus
 autẽ Iuda in Babylone ducta, rursus quidẽ de illa captiuitate collũ suũ abstulit, sed rursus
 captiuantibus Romanis collum suũ iam erigere uel superbi ambulare nõ possunt, sunt em̃
 contẽptibiles corãm omnibus hominibus, tempusq; passionũ est illis, maxime pro ciuita-
 te qua sunt excacati. Sequitur. **In die illa sumetur super uos parabola, & cãtabitur**
cãnticũ cum suauitate dicentũ: Be populatione vastati sumus, pars populi mei
comutata est. Quo recedit a me, cũ reuertat, qui regiones nostras diuidat. Pro-
pter hoc nõ erit tibi mittens funiculum foris in cegu domini. **Sensum** scripturaz,
 sensum uerũ quærere, & indagare cupientes, syluaticarũ uenationũ recordamur, quarũ in
 usu quĩnã canes ueraciter uenatici sint cõprobantur. Nã q̃ eius naturã, uel sagacitatis non
 sunt, ut uenationis infatigabili dilectione trahantur, mox ut spinetis, aut paludibus, aut sco-
 pulis, uel rupibus offensi fuerint, fugientẽ capreã aut hinnulũ ceruorũ, segnes obliuiscũtur,
 & ad domestica cubilia uacui reuertũtur. Qui autẽ canes ingenui uel naturalẽ sunt uenatici,
 nullius difficultatis offensione superãtur, sed eunt pniciter p aspera, per inuia, q̃ semel aspe-
 ctũ uenationis delectabili odore trahũtur, quasi morituri nisi capiãt, miserabiliter gembũ-
 di nisi apprehendãt. Si canes dñi sumus, sensus ueritatis in sanctaz scripturaz sylua densĩs-
 sima uenatio nobis est. Currimus ut cõprehendamus, & tũc læti sumus, tũc corã illo læta-
 ri gestimus, si inter oẽs literaz difficultates pseuerãter intẽti, sensum bonũ & utilem, q̃ lecto-
 rem adificat, & uelut conuiuã oblectet reportamus. Capitulum presens secundũ saltuum
 iam dictaz similitudinẽ, difficile est adeo, ut propter difficultatem eius dicat beatus Hiero-
 nymus, & studiosus sensuum tractator, & fidelis literaz interpret. Si quis autẽ in lege domi-
 ni die ac nocte meditatus, maius habuit studiũ, maius ingeniũ, ocium, gratiamq; & potest
 de presenti capitulo probabilius aliquid dicere, nõ sperno, nõ inuideo, quin potius cupio ab
 eo discere quod ignoro, & libenter me discipulum profitebor, dũ modo doceat, et non de-
 trahat. Nihil em̃ tam facile, quã ociosum & dormientẽ de aliorũ labore, & uigilijs dispu-
 tare. Hæc ille pro difficultate dixit presentis capituli quo sic p hũc prophetam, dictum est.
In die illa sumetur super uos parabola, & cantabitur canticum cum suauitate dicentũ. De
populatione vastati sumus, & cetera ut supra. Reddiderat autem hunc sensum. Sicut em̃
mala operati sunt contra dominum, sic mala captiuitatis perpetua sustinebunt, & in tantã
uenient angustiam, ut omnia eorum cãtica, & psalmi uertantur in luctum, nihilq; aliud no-
uerit loqui populus, nisi hoc de populatione vastati sumus, siue miseria miseri facti sumus.
Terram quippe re promissionis, quẽ prius duabus & semis tribubus sorte diuisa fuerat, trãs
Jordanem Moysen mittente funiculum, & postea ab Iesu Naue tribubus reliquis disper-
sita. Hæc gentibus Romano mensore diuisa est. Et nemo fuit qui prohiberet, quin poti-
us cum uniuersas obtineant nationes, nullus est in Iudæis qui antiquum pristina libertate
possideat statum. Hæc ergo cum dicit, & cũ plura similia diuersis in locis, hiantẽ atq; latrã-
tem canem auditore reddit, ut sicut in plerisq; sic & i presenti loco seipsum adhuc subesse
sentiẽs, quantũuis fugientem uelut capream aut ceruorũ hinnulũ nõ cesset insequi. Dicit
mus itaq; quia dies illa, siue tempus pessimũ, in quo parabolã sup illos sumendã, cãticumq;
cũ suauitate cantandũ prædixit, tẽpus præsens est. Nũc em̃ sup illos parabolã sumpsimus,
uidelicet ex quo Apostolus sic præscripsit ut diceret. Hæc autẽ omnia in figura cõtingebãt.
illis. Nimitũ quod & corpora illorum in deserto prostrata sunt, qui rubrũ mare transierant.
& in Mose baptizati fuerãt in nube & in mari, & illud quod decem tribus à domo David
seisrã sunt, & in Assyrios captiuata abierũt, & illud quod Hierusalẽ ciuitas sancta Chal-
daico igne cõflagrata est, & Iuda in Babylone transmi grauit, parabola magna, parabola su-
per oẽs illos sumpta nobis est. Deniq; secundũ horũ similitudinẽ damna ecclesiã, quẽ de
multitudine credentiũ, siue nomine tenus Christianorũ frequẽter acciderũt, mater ecclesia
considerat, & ad correctionem siue ad cõsolationẽ filiorum parabolas eiusmodi sæpius re-
ferat, siue cũ falsi fratres qui eandem profiteri fidem uideãtur, propter malos mores æternẽ
promissã

Exemplum a
canibus uen-
natis.

Difficultas
huius capituli.

Cantica Iud.
in Iudũ 21a.

Num. 32
Iosue. 14.

1. Corin. 10

COMMENTA. RVPER. ABBA. LIB. I.

Vituli aurei
hæreticorum

Pfal. 136.

Pars populi
mei commu-
tata est.

Ro. 9.

Gene. 27

Rom. 11

Gene. 27

Responsiones
Iudæorū con-
tra nos.

Iohan. 5

promissionis terra indigenti æstimantur, quasi in deserto prosternuntur, siue cum in anse esse in
retici fidei ueritatē abdicantes, ueraciter sese sciunt a domo David, & impiorū dogma-
tū uitulos fabricantur, quasi aureo fulgore nitidi sermonis, ad simplices decipiendos se
intenti. Quid de Babylonica captiuitate dicā? Nunquid solummodo parabola nobis est, &
nō etiā suauē canticū? Deniq; quoties cātamus: Sup flumina Babylonis illic sedimus & fle-
uimus, dū recordaremur tui Sion, &c. canticū cantat sup illos sumptū, & nobis cōgruum,
qui reuelatos in Christo habētes oculos in illa captiuitate, q̄ tūc per Nabuchodonosor
populo accidit, uniuersalē intelligimus captiuitatē humani generis quæ p̄ diaboli ueritatem
in transgressione primi hois. Et taliter cantare, est dicere, depopulatiōe uastati sumus, quod
uerū est, ita ut etiā ueraciter dicamus: morte mortui sumus. Nā in Adā omnes mortuū
¶ Quod autē subiungitur: pars populi mei cōmutata est, propius ad quempiā de gente
electū & sanctū, uerbi gratia, ad Apostolū pertinet, cuius populus secundū carnem Iuda-
cus populus est. Nā illius populi sui quæ pars fuerit, exprimit his uerbis: Quorū adopti-
filioꝝ, & gloria, & testamentū, & legislatio, & obsequiū, & promissa: quorū patres, & ex-
bus Chrūs secundū carnē, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen. Dicitur
go, siue idē Aplus, siue quilibet alius ex illo populo sanctus & uerus, pars populi mei com-
mutata, id est, tota dignitas Iudæis ablata, & gentibus data est. Quod dū dicitur, & fit, sum-
tur super eos etiā in illa parabola, de duobus fratribus, Iacob & Esau, quia uidelicet secū-
rem illorū corporaliter gestam, fit hoc spūale mysterium, dū spūalia primogenita Iudæo-
rū cōmutata, id est, supplātatori populo gentiū data sunt. Nimirū talis assumptio parabole
uel canticū, digna est p̄senti p̄conio spūs prophetici, quia magna est, & ad illā p̄tinet allu-
ptionē, de qua cū loqueret Aplus: Quæ (inquit) assumptio, nisi uita ex mortuis? Dicitur ē
huiusmodi parabola cū suauitate dicitur: Vere nāq; suauē est hmōi canticū, eis dicitur, q̄
dicūt, & dicere sciūt. Nā ecōtra illis sup quos dicitur, secū dū eiufmodi parabolā, nimis ama-
rū est tormētū. Vbi autē dicitur: cōmutata est pars populi mei, ut sequēs uerficulus cohar-
at, subaudiendū est eiulātis, atq; dicētis: Qūo recedet à me, cū reuertat q̄ regiones n̄as di-
dat: Sicut em̄ p̄dictus Esau, magno clamore irrugiēs, & eiulatu magno fleuit: inq; Quo
catū ē nomē eius Iacob, supplāuit em̄ me en altera uice: priogenita mea añ tulit, & nūc
cūdo subripuit bñdictionē meā. Sic pplus Iudaicus credēt ex gētibus pplm̄, iā altera uice
cōtra se reuersum eē, & nō desistere, uidēs dolet & torquet, dicitq;: Qūo recedet à me cū
uertat q̄ regiones n̄as diuidat? Regiōes nāq; Iudæoꝝ in eo reuertētes diuidimus, q̄ gūsta-
ta dulcedine primogenitoꝝ q̄ ante tulimus. i. p̄dicatiōe euāgelij, quā suscepimus, iteq; sus-
cingimur, & oēs scripturas eorū, legē & prophetas, & psalmos inuadimus, Ch̄ro regiōes
istas metiēte ac diuidēte. i. sensum nobis aperiēte, ut intelligam⁹, optaret nos Iudæos re-
dere, saltē cōtētos primogenitis. i. uerbo euāgelij, qd̄ oportebat illū primū loqui, sed nō de-
fistimus, nisi oēs (ut iā dictū est) scripturas rapiētes, spoliatos illos, & ab omni ueritate mudo
esse ostēdamus. Cū igitur secū dū hmōi parabolā pplus iste sit Esau, q̄ añ primogenita
scdo uniuersas æternæ bñdictionis regiōes pdidit, recte mox d̄ illi: Propter hoc non erit
tibi mittēs funiculū sortis in cetu dñi. Et est sensus. Qm̄ tu d̄ popule carnalis, q̄ te Iacob
cob existimas, talis effectus es, ut recte de te talis parabola sumpta sit, et caticū q̄ decantat
sis Esau, q̄ sit multitudo incredula, q̄ quis mare trāserit, prostrata ē in deserto, nec tenē
missionis intrauit, q̄ sis illa turba, q̄ scidit se à domo David, & uitulos aureos fecit, propter
hoc nullus de tuo cetu cōputabitur inter eos, q̄ uocati sunt à dño ut promissionē acciperent
æternæ hæreditatis. Sequitur. Nōne loquamini loquentes, non stillabit sup istos
cōprehēdet confusio, dicit dñs domus Iacob. Nūquid abbreviatus est spūs dñi, aut
aut tales sunt cogitationes eius? Ordo uerborū est. O domus Iacob, dñs dicitur. Nōne
quamini loquētes, nō stillabit sup istos, nō cōprehēdet eos cōfusio. Ne loquamini loquen-
nūqd abbreviatus ē spūs dñi, aut tales sunt cogitationes. ¶ Porro, q̄ sensus sit q̄ dicitur: cogi-
rimēto ferē pdoceri possum⁹. Quoties nāq; illis loqmur dicētēs: cōdēnari om̄nē hominē
in Christū nō credētē, nec Iudæū p̄tinere ad salutē Ch̄ro incredulū, iuxta illud q̄ dicitur
dulus est filio, nō uidebit uitā, sed ira dei manet in eo, quāto magis q̄q; de scripturis
ribus istud cōprobari nitimur. Tāto bellicosius scutū cōtra arripiūt, scutū cordis sibi habent

magnitudinem patrum suorum, dicentes, impossibile esse, ut condētur genus illorum, & istud quoque dicunt: Nunquid mēdax est deus, aut mutabilis est deus? Nunquid sicut homo dicit, si uoluntatibus uariatur, ut olim circūcisionē, nunc autē baptisimū subire debeamus, ut olim firmauerit nobiscū pactū & cum patribus nostris, & nunc ad inimicitias conuersus sit? Nimirum sicut nunc de iudicio futuro, ita & tūc quando prænūtiabant Prophetę aduētum Assyriorum, siue Chaldaeorum, & in captiuitatem iturū eē propter peccata populū illū, totum quod dicebatur repellēbant, & incredibile esse uolebant, impossibile esse decertabāt taliter derelinqui, qui, qui sanctū populū, & sanctā progeniē patrū sanctorum, locum sanctū, templū pulchrū & gloriosum. Dicebant ergo scdm̄ uerba hęc: nō stillabit super istos, & nō comprehendet eos cōfusio. Nunquid abbreviatus est spūs dñi, aut tales sunt cogitatōes eius? dicebāt (inquam) mendaces & blasphemos esse Prophetas, imō nec prophetas, sed audaces dici debere Syco-phātas, q̄ auderēt dicere, qđ stillare deberet ira de celo sup̄ Abrahę filios, sup̄ genus Isaac, ac super stirpē Jacob, qđ gentē sic magnificatā & honoratā comprehenderet cōfusio, quod tam breuis diceretur esse spūs dñi, ut tam cito pœniteret eum super bonis quę promiserat illis, & quod tales, id est, tam mutabiles diceretur habere cogitatōes deus, qui est incommutabilis. Sigdem aiebant, homines isti nō quierunt pacem populi huius, sed malū. Hęc ergo intus Prophetā, imō per Prophetā dñs, ne inq̄ loquamini, loquētes uerba huiuscemōi. Quid em̄? Nonne uerba mea bona sunt, cum eo qui recte graditur? Et ecōtrario, populus meus in aduersarium consurrexit. Ac si dicat: Vt quid talia loquimini, & quali pro me amulamini, declamādo quod ego sim deus fidelis, deus patiens & longanimis, quod nō essem, si stillaret à me malū sup̄ uos, si comprehendere uos cōfusio? Nonne & cum istud uobis fecero, nihilominus uerba mea, cū quo esse debent, eū eo sunt bona & prospera. Et quis ille est, nisi is q̄ recte graditur? Nimirum ecōtrario debēt esse dura, & aduersa cum eo, qui nō recte graditur, qui in cōtrariū cōsurrexit, quod fecit populus meus. Consulite ipsam, quā susceperitis legē, & ipsa respondebit uobis quales inter me & uos cōditiones fuerint. Exempli gratia: Custodi ergo pręcepta, & cerimonias, atq; iudicia, quę ego mando tibi hodie ut facias. Si custodieris & feceris ea, custodiet dñs deus tibi pactū & misericordiā quā iurauit patribus tuis: En (inquit) propono in cōspectu uestro hodie benedictionē & maledictionē, benedictionē si obedieritis mandatis dñi dei uestri; maledictionē, si nō audieritis mādata dñi dei uestri. Ecce autē populus meus mandata mea nō custodiuit, sed in cōtrariū consurrexit. Nunc ergo exigere potest aut debet, ut cum eo uerba mea bona sint, ut esse debent cum eo q̄ recte graditur, & nō potius maledictionē subire, sicut in conditionalis legis decreto continetur: Ad hęc tanq̄ si quereret populus in quo mandatis dñi nō obedierit, sed potius in aduersariū cōsurrexit, protinus subsequitur, & dicit: **Desuper tunicam pallium sustulistis, & eos qui transibant simpliciter, conuertistis in bellum. Adulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum, a paruulis earum tulistis laudem meam in perpetuum: Surgite & ite, quia non habetis hic requiem.** Propter immūditiam eius corrumpetur putredine pessima. Causas reddidit, ex quibus cōuincitur populus, quod in aduersariū cōsurrexerit. Oportebat autē causas esse uniuersales, i. ad uniuersum populum pertinētes, quā nō de uno homine, quod in aduersariū cōsurrexerit, sed de uniuerso populo dictū est, per apostrophen ad uniuersum populū desuper tunicā palliū sustulistis, & cętera omnia uerbis pręteriti tēporis, quod nō uideretur adeo esse conueniēs, si tantūmodo de quotidianis loqueretur iniurijs siue rapinis. Igitur ubi quando & quō populus dñi, ita in aduersariū cōsurrexerit, ut desuper tunicā palliū sustulerit, & cętera hęc faceret de sanctę scripturę rationibus proferendū est, & nihilominus quis ille fuerit, cuius desuper tunicā palliū sustulerunt. Hoc facere cupientes, primū quærimus quid rationis fuerit, quod Achias Prophetā loquēs cū Hieroboā in sermone dñi de regno, pallio nouo quo idutus erat, rem ipsam taliter significauit, ut scinderet illud in duodecim partes: tolle (inquit) tibi decē scissuras. Hęc em̄ dicit dñs deus Israel: Ecce ego scindā regnū Salomonis de manu eius, & dabo tibi decem tribus. Profecto p̄ palliū suū regnū Israel satis manifeste significauit, atq; idcirco factū illud hic in præsenti loco cū dicitur, desuper tunicā palliū sustulistis, nos animaduertere facit, quia ecclestis gratia puero suo Dauid, quasi palliū sup̄ tunicā dederat Israel & Iudā, ut sup̄

Deut. 7

Ibidem. 11

3. Reg. 11

Tunica, re
gnum Iuda,
Palliū, regnū
Israel.

Z utrunq;

2. Reg. 5. utruq; regnaret. Prius quasi tunica induerat illum, quando regnum dedit ei primum super Iudam solū. Septem quippe annis regnavit in Hebron super domū Iuda, priusq; regnaret super oēm Iſrahel. Quando uero uenerūt uniuersæ tribus ad Dauid in Hebron, & unxerunt eum regē super se, cum iam septē annis (ut diximus) regnasset super domū Iuda, tunc dñs eidem Dauid, super tunicā palliū quoq; addidit. Et congrue sicut per Iſrahelē palliū, sic & per tunicā domus Iuda intelligitur: quia uidelicet sicut tunica propius hæret corpori q̄ palliū, sic tribus Iuda, p̄pingor q̄ cætera tribus fuit ipsi Dauid, nam ipse ex illa tribu extitit. Igitur o popule meus si quæritis cur dixerim, & contrario populus meus in aduersariū consurrexit, ecce dico uobis: quia desuper tunicā palliū sustulistis. i. uosmetipsos semini Dauid ademistis, uos ipse de tribus ab ipso recessistis, ut à me quoq; recederetis sicut & fecistis. Nam relicto altari & templo meo, spretis p̄missionibus seminis quod est Christus, quæ dictæ sunt ad Dauid, uirtute aureos: quos fecit Hieroboam, coluistis, & colere nō destitulistis. Hoc agentes siue agere iam dudū intendētes, eos qui transibāt simpliciter cōuertistis in bellū. Qui nam erant illi? Nimirum ipse Dauid & uiri eius, uiri fortes imō fortissimi, & quantū fortes, tantū simplices, i. bona fide & simplici corde cum deo & hominibus ambulantes. Illos (inquā) conuertistis in bellū, con-

2. Reg. 17
Ibidem. 20

Scissio regni
propter peccata
Dauid
& Salomonis

Heb. 13

5. Reg. 14.

3. Reg. 12

Trina distinctio
peccantium

stituentes super uos regem Absalon aduersus patrem suum, & illo mortuo, rursus sequenti Seba filium Bochi. Iam tunc pene desuper tunicā palliū modo iam dicto, sustulistis, uidelicet buccinante Seba & dicente, nō est nobis pars in Dauid, neq; hæreditas in filio Iſrahel. Separatus est oīs Iſrahel à Dauid, & ita sine pallio parumper remansit in sola tunica: quæ soli adhæserunt ei contribules sui uiri Iuda. Peccauerat nāq; in Uriam, & idcirco laborabat, subtrahente dño ad breuē tempus pacem uestram, nō tamen auxiliij sui gratiam: quæ citius illo p̄pitiō, ita recepit pallium sicut & tunicā. i. Iſrahelē sicut & Iudā. At ubi peccauit filius eius Salomon, nō in unū hominē, sicut ipse Dauid in Uriam, sed in ipm̄ deum colendo deos alienos p̄pter mulierū concupiscentiam, tunc infirmata est domus Dauid, & uos præualuistis tollere illi pallium, nec enim uobis resistere potuit. Quare? A me enim (inquit dñs) factum est uerbum hoc, id est, iudiciū hoc, uidelicet ut non posset resistere domus Dauid ei uigentibus peccatis, ut dimitterem uos secundum desideria cordis uestri. Notanda p̄pitiō dictionis: quia sic est dictum, ut eos qui transibant simpliciter, conuertistis in bellū. Transibant nāq; sanctos & electos est, qui manentem hic ciuitatem non habent, sed futuram inquirunt secundum nomen Hebræorum, de quibus Dauid tam fide q̄ carne ortus est. Hebræi nāq; latine dicuntur transitores. Eiusmodi fuerunt Dauid, & Ezechias, & Iosias, & cætera domus Dauid fidelis, intra quam & domū Hieroboam, sicut scriptura refert, semper bellum fuit. Iuxta quam similitudinem nunc usq; sp̄ bellū est, & erit usq; in finem seculi, inter eos qui in præsentī seculo animū figunt, & eos qui ad æterna futuri seculi bona transire satagunt. Igitur & eos (inquit) qui transibant simpliciter conuertistis in bellum, & in illo bello malū conuulistis triūphū. Quomodo? Mulieres (inquit) populi mei eiecistis de domo deliciarū suarū, & à paruulis earū tulistis laudem meam imperpetuum. Quæ nam erant mulieres populi mei, nisi homines infirmiores in uobis, qui populus meus esse debuistis? Quæ autem erat domus deliciarū eiusmodi mulierū, nisi domus mea in Hierusalē, domus orationis in qua inuocabatur nomen meum. De illa domo uos mulieres illas eiecistis, id est, infirmiores & pauperes, quibus præualuistis, sicut mulieribus solent uiri præualere. Eiecistis (inquā) uidelicet conuulendo, & teneri cogendo illud edictum Hieroboam: Nolite ultra ascendere in Hierusalē sed ite ad adorandum uitulum usq; in Dan. Ita eiciendo mulieres à paruulis earū tulistis laudem meam imperpetuum, id est, ignorantem & errantem multitudinē, fecistis in malo peccauerare, ut nunq; recederent à peccatis Hieroboam. ¶ Notanda hic trina distinctio peccantium, quam in sanctis scripturis animaduertere solemus, ita ut eorum qui per ignorantiam, & eorum qui per infirmitatem, & eorum qui per superbiam peccant. Nam qui p̄ superbiam peccant, ipsi sunt contra quos maxime inuehitur, sic incipiendo, & contrario, populus meus in aduersariū consurrexit. Qui autem per infirmitatem peccatis consentiunt, ipsi sequenti loco denotantur: conuulendo: Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarū suarū. Porro qui per ignorantiam delinquant, ipsi sunt de quibus ait: A paruulis earū tulistis laudem meam imperpetuum. Quæ pariter inexcusabiles sunt, & illi fortes uiri simpliciū debellatores, qui fortiter despiciuntur.

Et illæ mulieres quæ cum uiri esse deberent, effeminatos tali in periculo animos habuerunt, timendo homines plus quæ deum, & illi paruuli sensu qui scientiâ dei non habuerunt, & omnes pariter una sententia feriuntur, quam protinus depromit, dicens: Surgite, & ite: quia nō habetis hic requiem. Quod cum dicit: subaudiendum est illud, quod notissimū est & esse debet, propter peccata Hieroboam, uel quia non recessistis à peccatis Hieroboam qui peccare fecit Israel, ut sequens uerficulus, propter immundiciam eius, neque præsens est nominatiuus casus quem requirit, hoc tertiæ personæ uerbum corrupetur. Nō utique accidit hoc per imperitiam siue incuriam eloquentis, sed per naturam & sæueram indignationem prophetici spiritus infame nomen execrantis, & superfluum esse iudicantis, in libro suo scribere uocabulum, quod toties historia sacra denotauit dicendo de singulis regibus Israel, nō recessit à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel. Itaque propter immunditiā eius, subauditur Hieroboam quem tu o lector quō ignorare potes: eius (inquam) qui peccare fecit Israel, putredine pessima corrupetur, ipse qui in immunditiā eius suscepit Israel. Vide ergo ut sanctæ scripturæ sis familiaris ac domesticus, & tunc animaduertis, quæ familiariter ad te conuersus spūs propheticus quæ dixerat, fugite & ite: quia non habetis hic requiem, dicit tibi propter immundiciam Hieroboam corrupetur Israel putredine pessima. Quam propter immunditiā? Nimis propter uitulorum cultū, qui magna est immunditiā eius quæ fecit eos. Si enim de uno uitulo quæ fecerat in deserto ueraciter dictū est, Vidēs ergo Moses populum quod esset nudatus, spoliauerat enim eum Aaron propter ignorantiam fordis, quanto magis de duobus recte dicitur propter immunditiā eius quæ illos fecit: Igitur propter immunditiā eius, propter non dños, sed uitulos eius: quia factus est immundus, Israel corrupetur, nō qualicūque, sed pessima putredine. i. nō sola corporum quæ nūc imminet captiuitate: sed animarum quoque abiectioe, & irreuerabili damnatioe: quia peccati nō uoluerunt agere. His dictis ex imperio dñi, statim ex affectu proprio subiugit: **Utinā non eē uir habēs spm̄, & mendaciū potius loquerer.** Non enim absque dolore, sine misericordia, sine cōpassione circa genus suū esse poterat homo dei, quis cōtra eos inueheretur in sermone dñi zelo tam uehementi, sicut nec Ap̄tus cū aduersus idipm̄ genus suū uehementer inueheretur, declamādo cæcitatē eius, ita p̄locutus est. Veritatē dico in Christo nō mentior, testimonium mihi perhibente consciā mea in spiritu sancto, quā tristitia est mihi magna, & cōtinuus dolor cordi meo. Nam quo pondere statim ibidē subiungit: optabā enim ipse anathema esse à Christo, p̄ fratribus meis, quæ sunt cognati mei scdm̄ carnē meam, quæ sunt Israeliticæ. Eodē & ite: utinā (inquit) nō eē uir hñs spm̄, & mendaciū potius loquerer. Nempe quæ facit hoc, anathema est à deo, utpote pseudopropheta loquens de corde suo nō quod deus inspirat: sed quod mendaciū p̄ diabolus serpens antiquus insibilat. Ad hæc dñs respondet. **Stillabo tibi uinū in ebrietatē, & erit, super quem stillatur, populus iste.** Ac sic dicat: Non erit ita, ut tu nūc optabas: sed tibi stillabo ut nunc usque stillauit, nō aquā mendaciū sicut pseudopropheta: sed uinū ueritatis sicut uatibus sanctis, & hoc usque in ebrietatē, & usque quo tu inebrieris, & tacere nō possis: sed loquaris ex abundantia cordis, & super quæ stillat uere prophetie pluuia, populus est iste pro quo tu doles, & quantumuis doleas, iste est, iste (inquam) putredine pessima, sicut prophetasti, corūpi habet. Hmōi dolor consolatione dñi dignus est. Sequitur ergo, dicitque & ipsi & p̄ ipm̄ cæteris humilitū seruorū suorum consolator dñs. **Congregatione congregabo Jacob, totum te in unū conducam, reliquias Israel pariter ponam illum quasi gregē in ouili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur a multitudine hominū. Ascendet enim pandens iter ante eos, diuident & transibunt portam, & egredientur per eam, & transibit rex eorū coram eis: at dominus in capite eorū.** Profecto liquet uerba consolatoria hæc esse, ut nō doleat Iacob siue Israel, i. quicūque de illo Patriarcha sancto scdm̄ carnem natus, scdm̄ fidē quoque filius eius, quemadmodū iste Propheta dolens dixerat: utinā mendacium loquerer, i. utinam nequaquam scdm̄ prophetiam meā tanta Israeliticæ multitudinis amissio fieret. Utinā cæcitas in Israel nō contingeret. In eodem istū spūs consolator, in quo & Ap̄tus, quæ dum loeo supra memorato dixisset: quia cæcitas ex parte contigit in Israel: subiunxit, donec plenitudo gentiū intraret, & sic ois Israel saluus fieret. Illa plenitudo gentiū hic dicitur Iacob, i. supplantator, dicendo congregatione cōgregabo Iacob, totū est. Nā reliquæ Israel, quæ ut idē

Immundicia Israel, uiculus rum cultus Exo. 32.

Rom. 9.

Rom. 11

Apostolus ait: scdm electionem gratiæ saluæ factæ sunt, manifeste hic sequentibus uerbis exprimuntur, in unum conducã reliquias Iſrahel. Et est sensus: Iacob, id est, suppletorẽ ex gentibus pplm congregã, & reliquias Iſrahel conducẽs, unũ efficiã cœtũ, ut in unitate sint habendo unã fidẽ, & unũ spiritũ, ut nulla sit distinctio pro carnis origine: sed omnes tam Iudæi q̃ Græci filij sunt Iſrahel, & filij Abrahæ, & indifferẽter reputẽtur in semine. Hoc est, q̃ dicitur huc repetens pulchra exornat similitudine. Pariter (inquit) ponã illũ, quasi gregem in medio caulaz, quasi pecus in medio caulaz. Idem uidetur esse quasi gregẽ in ouili, & quasi pecus in medio caulaz, sed nõ sine causa repetiuit: quia uidelicet nunc q̃dem est unus grex & unũ ouile, sed aliunde grex Iudaici, & aliunde uenit grex gentilis populi. Nam ipse pastor oim dixit. Et rã as oues habeo, quæ nõ sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & uocẽ meã audient, & fiet unũ ouile & unus pastor. Igitur & reliquias Iſrahel quasi gregẽ in ouili, & plenitudinẽ gentiũ, quasi pecus in medio caulaz pariter ponã: & pariter (inquã) id est, habentes unã fidẽ, & unum spm, ita simpliciter obediẽtes unicæ regulæ ueritatis, sicut mansuetæ oues subditæ sunt pastorĩ. Nec uero parua multitudo erit: sed tu multuabũtur ait à multitudine hominum quia uidelicet oues istæ homines sunt, & homines hi tam multi erũt, ut magnũ & publicanũ porbẽ terraz faciãt diuinæ laudis tumultũ, cũ magno tumultu cœlũ herbidumq̃ pascendo cõpleant paradysum. Quod cũ factũ fuerit, nec tu Micheã, nec aliquis Prophetaz tue Apostoloz dolorẽ aut tristitiã habebit de amissione filioꝝ Iſrahel carnaliũ. Talis uel tanta cõpurgatio, quõ uel per quã faciẽda foret exponens: ascendit em̃ (inquit) pandens iter ante eos, diuident, transibunt portã, & egrediẽtur per eã transibit rex eoꝝ corã eis, & dñs in capite eorum. Iste pandens iter, iste rex & dñs transiens corã eis, ipse est, q̃ loco iam prælibato in Euangeliõ dicit: Ego sum pastor bonus. Quõ iste ascendit, pandens iter ante eos? Cum (inquit) proprias oues emisserit, ante eas uadit, & oues illũ sequũtur: quia sciunt uocẽ eius. Quõ ante eas, nisi pascendo pro illis, relinquẽs exemplũ patiendi, & aperiens aditũ paradisi? Ascendit ergo (inquit) subauditur in crucem & exaltabitur à terra bonus pastor, ponẽdo aiam suã pro ouibus suis, ascendet sup occasum. i. sup mortem, resurgẽdo mortẽ quippe calcabit, & ascendet sup cœlos cœloꝝ, & sedebit ad dexterã patris, pandens iter ante eos, uidelicet ut eo pugnatiũ humilitas gregis, quo præcessit celsitudo pastoris. ¶ Sic illo pandẽte iter, extunc diuidẽt & transibunt portã, & egrediẽtur per eã, illã uidelicet portã, de qua Psalmista: Hæc (inquit) porta dñi, instũ intrabunt per eam. Quæ nam hæc est porta, nisi ipsa eadẽ passio Christi, extra quã nulla est porta, nulla est uia, qua in uitã quis possit ingredi? Portã illã quã fecit in latere crucifixi lancea militis inundationẽ illam sanguinis & aquæ, quẽ inde profluxit, diuidẽt (inquit) & transibunt & egrediẽtur per eã: nimirũ scdm diuisionẽ maris rubri, per quã transierũt filij Iſrahel, merso Pharaone cum curribus & equitibus suis. Hanc ita diuidere oportet, ut in unum eundemq̃ Christũ, cuius in morte baptizati sumus, deũ & hominem credẽtes, & naturam utrãq̃ certa discretõẽ dinoscẽtes, impassibilẽ quidẽ ex diuinitate: passum autẽ semel ex humanitate cõfiteamur firmiterq̃ teneamus. Ita diuidẽtibz, & trãseuntibus: trãsbibit (inquit) rex eoꝝ coram eis, q̃d iam factum est: transiuit em̃ ex hoc mundo ad patrem, & dñs in capite eorum: quia uidelicet dñs nomen est illi, & ipse caput: ipsi autẽ membra sunt, ille rex & illi populus: ille pastor, & isti oues pascuæ eius. De isto transitu atq̃ egressu per portam hanc ipse loco iam dicto loquitur: Per me si quis introierit, saluabitur, & ingrediet & egrediet & pascua inueniet. Ingreditur em̃ quis, dum fidẽ suscipiendo fit ouis huius pastoris & egreditur dñs in presentẽ finit, & tũc pascua inuenit uitæ æternæ, uitæ imarcescibilis. Sed & hoc ibidẽ dicitur: Quotquot uenerũt, fures sunt & latrones. Itẽ, fur nõ uenit nisi ut furem, & mactet, & perdat. Hoc est, q̃d Propheta dicturum illum certissime esse sentiẽs, quasi iam dixerit, protinus ait: Et dixit: Audite principes Iacob, & duces domus Iſrahel. Nunquid non uerba est scire iudicium, & odio habetis bonum, & diligitis malum? Qui uolẽter rubicillas pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum. Qui comedunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt, & ossa eorum confrugerunt & conciderunt, sicut in lebete, & quasi carnem in medio olis. I. Post hæc tribuum peccata declamauit, & detrimentum carnis Iacob, quod contigit in illis tam animo perditis, q̃ corpore in captiuitatẽ irreuocabilẽ abductis, consulatus est ex promissione regis, & dicitur

Iohã. 10.

Pandens iter
Christus est
Iohan. 10

Porta iustoz
passio Christi
Psal. 117

Exo. 14.

Iohan. 10

CAP. III.

IN MICHEAM PROPHE. CA. III. Fo. CXXXV

& domini nostri, de quo nobis nunc sermo fuit, rursus ab altero exordio incipiēs, peccata Iuda & Hierusalem depromit, & pœnam prædicat, quam simili fine concludit, sicut sequens scripturæ series ostendit. Præmissis namq; propter hoc causa uestri, Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem quasi acervus lapidum erit, protinus de Christo subiungit: Et erit in nouissimo die: erit mons domus domini præparatus in vertice montium & cetera. Igitur dum præmissis, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, & quasi pecus in medio caulay, dominum ascendentem & iter pandentem dixisse, & subiungit: Audite principes Iacob, & duces domus Irahel, subintelligendum est, falso principes, & falso duces, nam ueraciter fures, & latrones. Nam & illud quod sequitur: nunquid non uestrum est scire iudicium, qui odio habetis bonum & diligitis malum, melius daret quanti uel q̄ grauiissimi sit ponderis, si ad eiuſdem sermonis respiciamus initium, quod tale est. In iudicium ego ueni in hunc mundum, ut qui non uident, uideant; & qui uident, cæci fiant. Sic incepti sermonis causa erat, qd Pharisæi, quos ipse interdum duces cæcos appellauit, illum à natuitate cæcum, quem ipse illuminauerat propter testimonium ueritatis, foras eiecerat, & extra synagogam esse fecerant. Cū ergo sic incepisset, in iudiciū ego ueni in hunc mundū ut qui non uident, uideant; & qui uident, cæci fiant: illis contradicentibus. Nunquid & nos cæci sumus, uerbis subsequentibus dignos esse illos cæcitate comprobauit, & nondum quidem uideri sibi metipsis quod essent cæci, sed mox futurum esse, ut eorū tanq̄ furum & latronum eruerentur oculi. Sequitur enim: Amen amen dico uobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium: sed ascendit aliunde, ille fur est & latro & cætera. Igitur o falsi principes, & falsi duces domus Irahel, ueri fures & ueri latrones, qui non intrastis per ostium ouile uiuim: sed ascendistis aliunde, neque enim intrastis per uerum uerbum dei, sed per uestrum mendacium, sectantes turpe lucrum, qui odio habetis bonum & diligitis malum, eiecit enim uidentem & illuminatum, & omne pecus uultis esse cæcum, audite hoc. Nunquid uestrum est scire iudicium, subauditur & non misericordiam? Misericordia namq; longe facta est à uobis: iudicium autem sciētis, iudicantis scilicet ueritatem experiemini, ut uidelicet efficiamini, quemadmodum dixi: quia in iudicium ueni, ut qui non uident, uideant; & qui uident, cæci fiant. Hoc uestrum est, hæc pars uestra uobisq; reposita est. Quare? Quia facitis quod furis est, qui non uenit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Vos, inquam, hoc facitis quod furis est, nec ad aliud uenistis, nisi ad hoc, ut furemini & mactetis, & perdatis, quippe qui uiolenter tulistis pelles eorū desuper eis, & carnem eorū desuper ossibus eorū. Hæc dicendo, cœptam seruat metaphoram ouium quas fur idcirco furatur ut mactet, & pellibus detractis, carnes earum deuoret. Sic enim illi fures & latrones qui sibi uidebantur principes & duces, prædam de populo faciebant, & substantias eorum deuorabant. Sed parum erat res eorum corrosisse uel sorbuisse auaritia profunda, & insatiabili cupiditate, nisi seductas quoq; animas eorum perpetuè traderent gehennæ. Itaque quod minus dixerat sequenti uersiculo supplet. Conuersus ad auditores, ut declamationis atq; conuersionis uis acrius sonet. Qui comederunt, inquit, carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt, & ossa eorum confregerunt, & conciderunt in lebetes, & quasi carnem in medio ollæ. Vere ergo fures, uere latrones. Vere, inquam, fures, qui & furati sunt & mactauerunt, & perdiderunt. Mactauerunt enim corporaliter eos, qui non consenserunt, nolentes audire uocem alienorum, & perderunt eos qui sibi consenserunt occidentibus pastorem & episcopum animarum suarum. Vtrobicq; fures, utrobicq; latrones. Comederunt, inquit, carnem, id est peccata populi mei, sicut per Prophetam alium dictum est, peccata populi mei comedent. Nam per carnem & sanguinem peccata designari solent, ut illic: Caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Comederunt autem substantias eorum quibus favebat ad peccandum, non tantum ultro oblatas, uerum & per dolum, & per uim detractas, Hoc pulchre per ordinem eiusdem metaphora cœlestis eloquentia figurauit, dicendo: Et pellem eorū desuper excoriauerunt, & ossa eorū confregerunt, uidelicet ut fieri solet in mactatione & deuoratione ouium. Primum quippe pelles arte lanistarum desuper excoriatur; deinde ossa: quia pro sua duritia dentibus & cultro resistunt, cōfringuntur, ut ad medullam pinguedinem perueniatur. De eo quod medium est, id est, de carnibus: ille namq; inter pellem & ossa sitæ sunt. Nouissime dicit, & conciderunt sicut in lebetes, uel hoc solum, quasi carnem in

Principes & duces Iudæ, fures, latrones

Iohan. 9
Mat. 15. & 23

Iohan. 9

Ibidem. 10

Osec. 4.

I. Cor. 15.

Lebes & olla
in quo differunt.

Hier. 17
Psal. 62

Psal. 13

2. Cor. 3

Prophetae Iudaicorum
Annas & Caiaphas.

Iohan. 11

medio olla. Verum, quia non frustra putandus est utrumque dixisse, quærimus utrumque con-
 cisionem utrumque pœnalis officinæ instrumentum lebetem & ollam. ¶ Primum hoc an-
 maduertendum: quia lebes & olla hoc differunt: quod lebes os latum habet superius, olla
 oris angustias habens, ventre dilatata. Et de lebete quidem bulliente difficile quid manu edo-
 citur: de olla uero difficilium. Vtranque ergo angustiam infœlicium hic intelligimus, quæ
 causa illis, id est, principes & duces extiterunt, scilicet & eam quam à Romanis feruentissi-
 ma obsidione, & eam quam à malignis spiritibus perpesturi erant gehennali igne. Dupli-
 nanque iuxta Prophetam contritione conterendi erant quod & Psalmista clarius distinguen-
 Trudentur in manus gladii partes uulpium erunt. Et de Romana quidem obsidione quæ
 de lebete nonnulli, quibus difficile super fuerunt: de gehennæ autem angustias quasi de olla in-
 terioribus, aut euadant difficilium, imò omnino impossibile est. Multum dissimilia, quin imò
 & ualde contraria sunt. Hæc suprascriptis illis, quæ à bono pastore dicta sunt, pariter potest
 illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum. Qui illa dixit ipse pascit, qui illa
 faciunt ipsi occidunt. De quibus adhuc subiungitur: Tunc clamabunt ad dominum, &
 non exaudiet eos, & abscondet faciem suam ab eis, in illo tempore, sicut nequiter
 egerunt in adinventionibus suis. ¶ Tunc (inquit) quando ponam illos quasi gregem in
 ouili, & quasi pecus in medio caularum, quando alias oues quas habeo, quæ non sunt ex hoc
 ouili, adducam: quia uocem meam audient, & fiet unum ouile, & unus pastor, nulla distri-
 ctione habita Iudæi & Græci, tunc & illi fures & latrones, & isti oues insipientes, imò he-
 di magis quam oues, siue oues errantes, quæ audierunt uocem alienorum, clamabunt ad do-
 minum, & non exaudiet eos: Et non solum non exaudiet eos: uerum etiam abscondet faciem
 suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis, id est, sicut meruerunt
 non ignoranter sed nequiter malum operati, non casu uel imprudenter in peccatum lapsi,
 sed ad malum intenti, non ad deuitandum, sed ad concinnandum omnino quod iniquum est toto an-
 mo dediti, & male studiosi, sicut Psalmista cum dixisset: Corrupti sunt & abominabiles facti
 sunt, addidit, in studiis suis. Et ista profecto superioribus ex aduerso respondent ubi cum di-
 xissent: ponam illos quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum secutus est, & in-
 Tumultuabuntur à multitudine hominum, ascendet enim pater iter ante eos, & transibit
 eorum coram eis, & dominus in capite eorum. Illi tumultuabuntur à multitudine hominum,
 & dominus ascendet, pandens iter ante eos. Isti clamabunt ad dominum, & non exaudiet
 eos. Coram illis transibit rex eorum, & dominus in capite eorum. Coram istis non solum non
 transibit dominus, & non solum in capite eorum non erit: uerum etiam abscondet faciem su-
 am ab eis, quod proculdubio nunc factum est, & sit, posito insuper uelamine super eos,
 ut uidere non possint. Sequitur: Hæc dicit dominus super prophetas, qui seducunt
 populum meum, qui mordent dentibus suis, & predicant pacem, & si quis non dece-
 rit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum presidium. Propter ea non uobis
 pro uisione erit, & tenebræ uobis pro diuinatione. Et occubet sol super prophetas,
 & obtenebrabitur super eos dies. Et confundetur qui uident uisiones, & confunde-
 tur diuini, & operient uultus suos, quia non est responsum dei. ¶ Inter omnes principu-
 pes ac duces, de quibus hactenus dictum est non prætereundi erant Prophetae illius tempo-
 ris, prophetae mordaces, & populi seductores, uidelicet Annas & Caiaphas, quorum unus
 qui erat pontifex anni illius, prophetauit: quia moriturus erat Iesus pro gente, & non tantum
 pro gente, sed ut filios dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. Dixit enim: Vos nescitis
 quicquam, nec cogitatis: quia expedit uobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota
 gens pereat. Equidem cum hoc diceret, falsum erat, quod animo sentiebat: sed uerum erat,
 quod uoce sonabat. Sentiebat quippe uel alios sentire uolebat, quod nisi moreretur Iesus, qui
 rex & Christus dicebatur, causa fieret Romanis, quorum imperio subditi erant, ut ueniret Iesus
 cumque & gentem tollerent. Et hoc falsum erat, neque enim Christus regna Romanorum
 gentium tollere uenerat, siue occasionem dare inimiciarum, uendicata sibi ulla potestatem
 rena. Verba autem illius hoc sonabant, quod Iesus pro omnium filiorum dei redemptione mori-
 riturus esset, & hoc uerum erat, & ueraciter ita factum est. Igitur Prophetae illi, id est, pseudo-
 fices, quorum unus taliter prophetauit, non erant prætereundi quin aliquid audiverit plusquam
 Pontia

IN MICHEAM PROPHECA III. Fo. CXXXVI.

Principes ac duces cæteri. Hæc ergo dicit dominus super Prophetas qui seducunt populum meum, qui mordent dētibus suis, & prædicant pacem. Non dubitum quin Prophete illi seduxerint populum plus q̄ seduxerāt unq̄ prophete Baal, quales temporibus Achab & Iezabel extiterunt. Nam illi seduxerunt populum in tantum ut dereliquerēt dominum & colerent Baal. Isti in tantum seduxerunt ut crucifigerent dominum & eligerent Barrabam. Quod autem subiungit, qui mordent dentibus suis, adeo uerum est, ut iuxta Psalmistam: **Dentes eorū arma fuerint & sagittæ, & lingua eorū gladius acutus.** Itaq; cum tam mordaces fuerint homicidæ, q̄ sc̄tā prædicauerūt pacem, cum multa indicia sint, illud admirationē facit, q̄ dñs noster per pacis osculum traditus est illis. Et si quis (ait) nō dederit in ore eorū quippiam, sanctificat super eum prælium. Breuis quidem, sed alta nimis & uehemens declamatio auaritiæ illoꝝ. Et quidem de multitudine ualet intelligi: quia de multis uerum est, q̄ eos sibi hostes reputauerint, quādo nō dederūt, & amicos q̄ dederunt in ore eorū. Sed de domino nostro præ omnibus intelligendum est, q̄ idcirco sanctificauerint super eum prælium: quia nō dedit quippiam in ore eorū, imò disputabat contra auaritiā illoꝝ. Deniq; si talis uenisset iste Messias, id est, Christus, qui per Prophetas promissus erat, ut terreno suffultus regno ampliaret domos, & augeter diuitias eorum, tunc placuisset eis, tunc pacem suam obtulissent ei. Quia uero pauper & contemptor diuitiarū uenit, quia nō diuites sed pauperes beatos fore prædicauit, & sicut iam dictum est, contra illoꝝ auaritiā disputauit, sanctificauerunt super eum prælium, id est, quoad potuerunt sanctum uideri, & pertinens ad obsequiū dei benedicti, elaborauerunt si interficerēt illum. Hoc adeo uerum est de Prophetis eiusmodi, ut de pluribus quoq; certo experimēto compertum sit. Quando enim quippiam dedit in ore eorum, quando de quinq; panibus ordeaceis, & duobus piscibus saturauit quinq; milia hominū, tunc uoluerunt eum rapere, & facere regem, sicut scriptum est. Iesus ergo cum cognouisset, quia uenturi essent ut caperent eum, & facerent eum regem: fugit iteꝝ in mōtem ipse solus. Vbi autē persenserūt, q̄ nollet amplius quippiam, uel quō uellet dare in ore eorū dicere illo: Amē amē dico uobis, queretis me, nō quia uidistis signa: sed quia māducastis ex panibus, & saturati estis. Operamini non cibū qui perit, sed qui permanet in uitā æternam &c. Cœperunt super eum sanctificare prælium murmurando & dicendo. Nōne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quō ergo dicit hic: quia de cælo descendit? Si de popularibus ita est, quid putas de prophetis illis cupidis & profundis amatoribus diuitiarū, quando is qui prædicabatur Christus nō solum nō promittebat eis sicut uellent thesauros orbis terrarū: sed etiam disputabat cōtra auaritiā eorū. Nimiq; desperauerūt de illo, dicentes. Quod nō daret quippiā in ore eorū, & idcirco sanctificauerūt super eum præliū, sanctum esse iudicantes, si crucifigerent eum, tanquā seductorem & magum: Quid dicit dominus super huiuscemodi Prophetas? Propterea nox uobis pro uisione erit, et tenebræ uobis pro diuinatione. Et occumbet sol super Prophetas, et obtenebrabitur super eos dies. Visio & diuinatione in quo differunt Deut. 18.

Visio & diuinatione in quo differunt Deut. 18.

Malach. 4
Iohā. 8.
Sanguinea prophetia Caiaphæ

Ego sum lux mundi, qui sequitur me, nō ambulat in tenebris, sed habebit lūmē uitæ. ¶ Vides ita factum, quia ex quo iam dictus Caiphas sanguineam prophetauit prophetiam, dignitas interijt, et auctoritas sacerdotij decidit, sic omnis quoq; ab illis prophetica gratia descendit. Diuinauerunt aliquoties et adhuc diuinare nituntur infelices, prospera sibi pmittendo.

Dentes eorū
Psal. 56

Auaritia eorū

Ioh. 6

Visio & diuinatione in quo differunt Deut. 18.

Malach. 4
Iohā. 8.
Sanguinea prophetia Caiaphæ

post finem malorum quæ nunc patiuntur, dispersi, & captiuitatis iugum portantes, quasi ipsi
 q̄q̄ Romanos uersa uice possessuri sint in seruos, iuxta illud: Et possidebit domus Iacob eos
 qui se possederant. Sed hmoi diuinatões tenebræ sunt, & nõ lux, nox & nõ ueræ uisionis di
 es. Contigit em̄ eis illud, quod per Psalmistam iuxta concessionē dictum est: Fiat mensa eo
 rum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalum, obscurent oculi eorum ne uide
 deant. Siquidem occubuit super eos, & obtenebratus est ille sol, & in ipso occubitu suo no
 ctem & tenebras, de quibus hic sermo est, per tenebras illas significauit, quæ tunc factæ sunt
 super terram uniuersam ab hora sexta usq̄ in horam nonam. Et reuera quis ille resurrexerit,
 recte dicitur: quia super eos occubuit: non enim credunt eum resurrexisse à mortuis: & per
 inde iugiter in nocte sunt & in tenebris. In eo gloriant illuminati omnes qui credunt: illi autē
 non credentes confusi sunt, claritatem solis huius sese ingerentem, non ferentes, sicut quos
 dam ferre non poterant claritatem uultus Moysi, sed fugiebant uultibus auersis & cordibus
 Exo. 34
 2. Cor. 11. 3
 Hoc inuens hic, & confundentur ait: qui uident uisiones, & confundentur diuini, & operient
 uultus suos oēs: quia non est responsum dei. Rebus em̄ apparentibus conuincuntur menda
 ces q̄ uidebant. i. q̄ se uidisse fingebant uisiones: quia quicquid loquuntur aut locuti sunt, non
 erat responsum dei, sed prophetauerunt de cordibus suis, & nunc usq̄ operient uultus suos,
 uelamen malitiæ positum habentes super cor. His dictis sup̄ Prophetas seductores atq̄ mori
 daces, quorū deterrimi fuerunt Annas & Caiphas (ut iā dictū est) cōtinuo de semetipso dica
 L. Geruntamen ego repletus sum fortitudine spiritus domini, iudicio & ueritate
 ut annunciem Iacob scelus suum, & Israel peccatum suum. Hoc plane non frustra
 nec absq̄ rationis pondere opposuit. Poterat em̄ obuiare illi, quibus moris erat prophetas dñi
 contemnere, siue etiam irridere, & fortassis iam rapuerant uerbum de ore eius, ut dicebant.
 Quoniã nox (ut tu dicis) pro uisione, & tenebræ pro diuinatõe sunt, pphetis, iam nec de tua
 uisione curamus: quia non est responsum dei: sed diuinatio quã finxisti. Sic namq̄ ad Hiero
 miã dixerunt: Mendaciū tu loqueris: Non misit te dñs deus noster, dicens: Ne ingrediamini
 Hiero. 43
 Aegyptū, ut habitetis illic: sed Baruch filius Nerie incitat te aduersum nos. Amplius autē
 eiusmodi pphetæ, de qualibus iste dicebat. Propterea nox uobis pro uisione erit, & tenebræ
 pro diuinatõe, non dubiū quin aduersus istū insanierint, quemadmodum insanierunt aduer
 sus alium Prophetā, eius nominis, uidelicet Micheam filiū Iembla. Nam cū ille diceret ad
 Achab, Nunc igitur ecce dedit dñs sp̄m mendaciū in ore oim̄ prophetarū tuorū: qui hic sermo
 & dñs locutus est contra te malum, accessit Sedechias filius Canaan, & percussit Micheam in
 3. Reg. 22.
 Verax pro
 pheta Miche
 28.
 maxillā & dixit: Me ne ergo dimisit sp̄s dñi, & locutus est tibi? Et itaq̄ hic cū dixisset, super
 Prophetas ea quæ præmissa sunt, nõ ab re de semetipso taliter edixit. Veruntamen ego reple
 tus sum fortitudine sp̄s dñi, iudicio & ueritate & cætera, ac si diceret: Prophetæ qui prædi
 cant pacem, & dicunt: Pax pax, ipsi confundentur: quia responsum eorū, nõ est responsum
 dei: sed ego repletus sum fortitudine sp̄s dñi, qui annuntio quod uerum est. & facio quod
 iudicantis est. In eo quod annuntio Iacob scelus suum, & Israel peccatū suū. Nec ullus
 mihi certior post deum testis est, q̄ ipsa conscia Iacob, siue Israel, utrum uerū dicam an nõ.
 Suum enim scelus & suum peccatum est, neque conscientiam eius latet: & inde cognoscit
 utrum de corde meo loquor, an fortitudo iudicij, & ueritatis in meo sermone conuincit.
 L. Audite hæc principes domus Iacob, & iudices domus Israel, qui abominamini
 in iudiciū, & oia recta puerritis, qui edificatis Sion in sanguibus, & Hierusalē in
 iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabāt, & sacerdotes eius in mercibus
 docebāt, & pphete eius in pecunia diuinabāt & sup̄ dñm requiescebāt dicentes: Non
 quid nõ dñs in medio uestrū? Non ueniet sup̄ uos mala: Propter hoc caula uestra
 Sion, quasi ager arabis, & Hierusalē quasi aceruus lapidū erit & mons sep̄ in
 cella syluarum. Hoc uere tanq̄ fortis, uelut iudex, sicut uerax declamauit iste, repletus
 tudine sp̄s domini, principibus & iudicibus, sacerdotibus & pphetis, Singulis namq̄
 peccatū suū annuntiavit, principibus q̄ in muneribus iudicarent, sacerdotibus q̄ in
 de docerēt: Prophetis q̄ in pecunia diuinaret: quodq̄ muneribus in crassati, mercibus
 pinguari, pecunia dilatati, sup̄ dominū tanq̄ crassæ boues, sup̄ præsepe suū requiescerēt, &
 tes: In medio sui euidenter esse dominum, quoniã nihil deesset uentibus eorum, & si ipse
 contem